

Розділ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВОСУДДЯ

В. Ю. Гуденко
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. С. В. Пілюк

СТАЛКІНГ: ЯК ПАЛКІ ЗАЛИЦЯННЯ СТАЮТЬ ЗЛОЧИНОМ

Десятки текстових повідомлень і телефонних дзвінків, стеження за кожним постом у соціальних мережах, сотні подарунків і таємне спостереження за нерозділеним коханням – усе це добре виглядає лише в романтичних фільмах і художній літературі. Насправді ж це надмірна реакція, яка може перейти до кримінального злочину. Що ж насправді розуміється під терміном «сталкінг» і чому він небезпечний.

Якщо зазирнути в історію, то поняття «сталкінг» не є новим для людей. Яскравий приклад – випадок у Каліфорнії майже 30 років тому, коли одержимий фанат застрелив актрису кіно Ребекку Шеффер після того, як переслідував її протягом трьох років. Однак є кілька речей, які нам потрібно знати для початку.

«Сталкінг – це постійна увага до людини з боку іншої людини або групи людей. Така увага вважається формою переслідування або залякування, а отже, формою психологічного насильства» [2, с. 276].

SRK зазначає, що: «Хоча визначення відрізняються в різних юрисдикціях, практичне визначення сталкінгу – це дія, спрямована на особу, яка змушує цю особу відчувати загрозу» [1, с. 405].

Вивчаючи міжнародну практику, з'ясувалось, що кримінальна відповідальність за сталкінг була вперше введена на початку минулого століття, коли в 1990 р. в Каліфорнії, США, був прийнятий

закон, що забороняв постійні переслідування. При цьому закон також визначав сталкінг як «навмисне, повторюване і зловмисне переслідування іншої особи» [1, с. 407].

Нажаль, на прийняття цього закону сильно вплинула справа про вбивство актриси Ребекки Шеффер. Її три роки переслідував шанувальник Роберт Джон Бардо. Потім, в 1989 р., він прийшов до неї додому й застрелив її. Його засудили до довічного ув'язнення. Після цього подібні закони з'явилися в Канаді, Австралії та Бельгії.

У 2007 р. Німеччина прийняла поправку до свого кримінального кодексу, яка зробила домагання кримінальним злочином. У Німеччині сталкеринг карається позбавленням волі на строк до трьох років. У Шотландії закон проти сталкінгу набув чинності у 2010 р. В Англії та Уельсі переслідування стали кримінальним злочином у 2012 р.

Однак навіть у країнах з прогресивними законами існують серйозні проблеми з їх виконанням. Наприклад, статистика Великої Британії показує, що вісім із десяти осіб, звинувачених у такому переслідуванні, не притягуються до відповідальності. Це означає, що після понад 10 000 скарг на переслідування в Англії та Уельсі у 2018 р. лише 1822 підозрюваним було висунуто офіційні звинувачення.

Окрім законодавства, у багатьох країнах існують неурядові організації, які мають на меті допомагати жертвам сталкінгу. Наприклад, у Великій Британії фонд С'юзі Ламплуг створив національну гарячу лінію для підтримки жертв подібного насильства.

Звертаючи увагу на це явище в нашій державі, необхідно зазначити, що українське суспільство не вважає сталкінг серйозною загрозою. Проблема досить поширена, але жертвам часто радять її «ігнорувати».

Наразі не існує чітких правових механізмів захисту від завзятих залицяльників. Наприклад, жертви не можуть просто звернутися за допомогою до правоохоронних органів, оскільки не існує статті про «сталкінг» або «переслідування».

Це поняття згадується в Кримінальному кодексі лише в контексті домашнього насильства. Переслідування та інші порушення права на приватність в Україні заборонені. У більшості випадків сталкінг можна розглядати за статтею 182 «Порушення недоторканності приватного життя», і такі справи не будуть успішними.

Однак, це не єдине положення закону, і було б прикро обмежуватися лише цією статтею. Наприклад, щоб уберегти себе від подібного роду переслідування з боку родича, можна отримати тимчасовий обмежувальний припис, який забороняє йому наблизитися до вас. Це дозволяє Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Якщо переслідувач використовує ваші персональні дані, фото чи відео матеріали без вашого дозволу, ви можете захистити себе за статтею 307 Цивільного кодексу України. Незаконним є використання паспортних даних, даних про стан здоров'я, банківських рахунків і навіть номерів телефонів. Ці права на приватність закріплені в Законі України «Про захист персональних даних» [7], інших законах [5; 6] та відповідних підзаконних актах.

На жаль, в Україні не ведеться офіційної статистики, а сталкінг не вважається кримінальним злочином і навіть виправдовуються суспільством як звичайні дії, подібні до флірту чи висловлення симпатії.

Досліджуючи це явище, можна прийти до наступних висновків та висловити певні рекомендації щодо покращення ситуації в країні.

Ратифікація Стамбульської конвенції мала б змінити цю ситуацію, оскільки стаття 34 чітко визначає поняття сталкінгу й передбачає кримінальну відповідальність та застосування «обмежувальних заходів». Ратифікація Конвенції зобов'язує уряди включити відповідні положення до національного законодавства та визначити поняття «переслідування» і «сталкінгу» [3]. У майбутньому правоохоронні органи зможуть використовувати ці норми для притягнення сталкерів до відповідальності. Крім того, Конвенція покладає на держави зобов'язання вести відповідну статистику та проводити інформаційно-просвітницькі кампанії серед громадськості. Конвенція дозволяє здійснювати міжнародний моніторинг виконання цих норм. Це важливо, адже багато українських законів не працюють за призначенням!

Список використаної літератури

1. Хлопов О. А. Сутність сталкінгу як суспільно небезпечного діяння та роль інформації приватного характеру з ознаками таємниці у формуванні тактики поведінки переслідувача. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 404–407. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/602/574> (дата звернення: 12.04.2023).

2. Руфанова В.М. Діджиталізація гендерно зумовленого насильства. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. № 2 (14). С. 273–285. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/219214/219453> (дата звернення: 12.04.2023).
3. Громлюк І. Стамбульська конвенція: як цей документ може змінити Україну. *BBC News Україна*. 22 червня 2022 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61887447> (дата звернення: 15.04.2023).
4. Як Стамбульська конвенція наближає Україну до ЄС. 21 Червня 2022 р. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/21/yak-stambulska-konvencziya-nablyzhaye-ukrayinu-do-yes/> (дата звернення: 21.08.2022).
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.04.2023).
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.04.2023).
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України № 2229-VIII від 7 грудня 2017 р. *Голос України*. 2018. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 11.04.2023).